

Tilburg University

In de eenheid van de Heilige Geest

Goyvaerts, Sam

Published in:

Vieren: Tijdschrift voor liturgie en spiritualiteit

Publication date:

2019

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Goyvaerts, S. (2019). In de eenheid van de Heilige Geest. *Vieren: Tijdschrift voor liturgie en spiritualiteit*, (1), 10-13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

de eenheid van de Heilige Geest

Hoewel we bijna elke liturgische viering beginnen in de Naam van Vader, Zoon en Geest, is het bidden tot, met en in de Geest in de Latijnse Kerk niet evident. Zijn we de Geest vergeten in de Rooms-Katholieke liturgie? Soms denk ik van wel. De Westerse liturgie is doorheen de eeuwen altijd sterk gericht geweest op Christus, zowel door haar focus op de eucharistie en met name het Lichaam en Bloed van Christus, maar ook door haar ambtstheologie – de priester als alter Christus – en de theologische ontwikkelingen in het Westen in het algemeen. *tekst Sam Goyvaerts*

LITURGISCHE GEISTVERGESSENHEIT

Hoewel Vaticanum II een weg van herontdekking is ingeslagen (zie het artikel van Jos Moons), lijkt de rol van de Geest bij het gewone liturgievieren nog steeds heel summier. Slechts zelden wordt de Geest rechtstreeks aangesproken in een gebed, zelfs niet in de epicleses: gebeden om de Geest over de gaven en over de gemeenschap die werden ingevoegd in de nieuwe eucharistische gebeden na het Tweede Vaticaans concilie.

Maar ook het aantal feestdagen op de liturgische kalender die uitdrukkelijk

verband houden met de Heilige Geest is heel beperkt. Zeker nu men recentelijk het Pinksterfeest helemaal heeft teruggebracht tot die ene zondag en de maandag na Pinksterzondag niet meer als Pink-

SAMUEL (SAM) GOYVAERTS

woont in Borgloon (BE) en werkt als UD aan de School of Catholic Theology van de Universiteit van Tilburg. Hij doceert er liturgie en doet onderzoek naar onder meer de Liturgische Beweging en de relatie tussen liturgie, theologie en pastoraal.

Chiesa del Santissimo Corpo di Cristo

stermaandag geldt maar gewijd is aan Maria, Moeder van de Kerk. Daarbij komt dat het aantal doopsels en zeker vormsels blijft dalen. Dit zijn vieringen waar de Geest uitdrukkelijk aan bod komt, met name bij de zegening van het doopwater en bij het zalven van de vormeling.

Vandaag zijn er echter verschillende parochies die geen doopsels en geen vormsels meer (kunnen of mogen) vieren. De Heilige Geest lijkt zo stilletjes te verdampen in ons liturgisch gebed.

DE LITURGISCHE TRANSFORMATOR

Zonder Geest is er echter geen liturgie! Neem bijvoorbeeld de doxologie waarmee elk eucharistisch gebed wordt afgesloten: "Door Hem, en met Hem en in Hem zal uw Naam geprezen zijn, Heer onze God, almachtige Vader, in de eenheid van de Heilige Geest, hier en nu en tot in eeuwigheid". Het gebed richt zich tot God de Vader, dat is de eerste geadresseerde van de liturgie. Dit gebeurt door en met Christus, de Zoon, die ons voorgaat in gebed tot de Vader. De liturgie gebeurt echter in de

Valencia, Spanje, foto Jorisvo

eenheid van en met de Heilige Geest. Het is de Geest die de eenheid tussen Vader en Zoon vormt en die ook de mens in staat stelt om in relatie met God te treden. Het is de Geest die de liturgische eenheid tussen God en de mens bewerkstelligt! We bidden dus inderdaad niet zozeer 'tot' de Geest, maar wel altijd en noodzakelijkerwijs 'in' de Geest.

In wezen is heel de liturgie precies deze dialoog en die eenheid tussen God en mens, maar deze kan slechts plaatsvinden door de kracht van de Geest. Zo schrijft Paulus immers "Zingt voor God met een dankbaar hart psalmen, hymnen en liederen, ingegeven door de Geest" (Kol 3,16) en elders: "Evenzo komt de Geest onze zwakheid te hulp. Want wij weten niet eens hoe wij behoren te bidden, maar de Geest zelf pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen." (Rom 8,26). Elk 'Laat ons bidden' impliceert aldus de Heilige Geest en is dus een gebed van de gemeenschap in de eenheid van de Geest. Daarenboven zien we in de liturgie dat het de Geest is die heilig maakt. Dat komt heel uitdrukkelijk naar voren in

het eucharistisch gebed (zie bijvoorbeeld EG IV: 'dat uw Heilige Geest deze offergaven wil bezielen' [sanctificare, lett. 'heiligen'.]).

Sinds het Pinkstergebeuren transformeert de Geest heel ons bidden, vieren en leven als gelovigen. Je zou kunnen zeggen dat de Geest de transformator is van de liturgie. Net zoals in het elektriciteitsnet de transformator de energie van een lage naar een hoge en weer terug naar een lage spanning brengt, beweegt heel de op en neer gaande beweging van de liturgie zich in de Geest. Dit werd en wordt, in principe, ook elk jaar, op het Pinksterfeest opnieuw is verwoord in de Pinkstersequentie.

MAAK SOEPEL WAT STROEF IS

De pinkstersequentie dateert uit de 12de eeuw, het auteurschap ervan is omstreden, gaande van paus Innocentius III († 1216) tot Robert Langton, aartsbischop van Canterbury († 1228). Het is een poëtische hymne die bestaat uit tien strofen van telkens drie regels. Door middeleeuwse schrijvers werd dit lied wel eens de

'gouden sequentie' genoemd. Deze hymne die vlak vóór het Pinksterevangelie wordt gezongen, richt zich expliciet tot de Geest. De beginwoorden zijn: *Veni Sancte Spiritus*; Kom, Heilige Geest. De strofes zeven en acht zijn bijzonder mooi en in het Latijn is het rijmschema erg duidelijk:

7 Lava quod est sordidum,
riga quod est aridum,
sana quod est saucium.

Reinig wat vuil is,
maak nat wat droog is,
genees wat gewond is.

8 Flecte quod est rigidum,
fove quod est frigidum,
rege quod est devium.

Maak soepel wat stroef is,
verwarm wat koud is,
leid wat afgeweken is.

Je kan hier goed de transformerende kracht van de Geest aan het werk zien: de Geest reinigt, bevochtigt, geneest, verwarmt, trekt recht en maakt ook soepel wat stroef is. Specifiek in relatie tot de liturgie denk ik aan een aantal zaken die de Geest best wat soepeler maakt, tenminste, als we Haar aan het werk laten.

BEGEESTERDE LITURGIE

Allereerst kom ik terug op de epiclese, waarover al eerder is gesproken. Hoewel deze mijns inziens nog niet de kracht heeft van de epicleses uit de Oosterse liturgieën, trekt deze toch een en ander recht. De epiclese in het eucharistisch gebed wijst er ons op dat het hele eucharistische gebed consecratorisch is. Reeds voor de instellingswoorden immers, wordt gebeden dat de Geest de aangebrachte gaven mag heiligen en maken tot Lichaam en Bloed van Jezus Christus. Het is dus mede door de Geest, en niet enkel en alleen door de instellingswoorden, uitgesproken door de priester, dat de gaven van de gemeenschap geheiligd worden.

Heel het eucharistische gebed, ja heel de dienst van de eucharistie op zich, is heilig makend. Jammer genoeg is in de rooms-katholieke liturgie het gebed om de Geest gesplitst in een consecratie-epiclese die vóór het instellingsverhaal plaatsvindt en waarin de Geest wordt afgeroepen over de gaven en een communie-epiclese na het instellingsverhaal waarin wordt gebeden voor de gemeenschap. Desalniettemin, tonen deze epiclese gebeden de intrinsieke band tussen de vele betekenissen van het Lichaam van Christus: Christus zelf, het Lichaam en Bloed waaraan men tijdens de communie deel krijgt en niet in het minst de kerkgemeenschap als het in de Geest verzamelde Lichaam van Christus.

Het benadrukken van de werking van de Geest zowel door middel van de gaven alsook onder de gelovigen kan ons helpen om ons bewuster te zijn van de rol van de gelovigen bij het vieren van de liturgie. In en door de Geest, is het de gelovige gemeenschap van gedoopten en gevormden als geheel die lof brengt aan Vader, Zoon en Geest. Ieder heeft uiteraard zijn eigen rol en taak in de liturgie, maar het geestelijk en lichamelijk aanbidden van God in Christus door de Geest gebeurt door de gehele verzamelde gemeenschap, niet enkel door de voorganger. In de Geest en door het doopsel behorende tot het Lichaam van Christus, zijn alle gelovigen daarenboven begenadigd met heiligende kracht, het algemeen priesterschap.

Lumen Gentium, de constitutie over de Kerk die tijdens het Tweede Vaticaans Concilie is uitgevaardigd, stelt dat alle gelovigen door hun aanbedding en hun leven en in de kracht van de Geest "de wereld aan God toewijden [consecrare]" (LG 34). De heiligende, in de eenheid van de Heilige Geest gevierde liturgie, stopt dus niet aan de kerkdeur of na de liturgische aanbedding. We worden immers ook telkens opnieuw gezonden "in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest". Heel het christelijk leven, zowel het gebed als het gezinsleven en de dagelijkse arbeid en de ontspanning worden zo tot liturgie, aldus *Lumen Gentium* 34, "als het maar in de Heilige Geest geschiedt". ●